
جهانے درخلوت تنہایے

بررسی آراء و نظریہ‌های ادبی استاد دکتر عبدالحسین زرّین کوب

مؤلف:

محمد رضا شعبانی

سرشناسه	: شعبانی، محمدرضا، ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور	: جهانی در خلوت تنهایی : بررسی آرا و نظریه‌های ادبی استاد دکتر عبدالحسین زرین کوب / مولف محمدرضا شعبانی.
مشخصات نشر	: تهران : زوار، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۸۹۸ ص.
شابک	: 978-964-401-578-6
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
عنوان دیگر	: بررسی آرا و نظریه‌های ادبی استاد دکتر عبدالحسین زرین کوب.
موضوع	: زرین کوب، عبدالحسین، ۱۳۰۱ - ۱۳۷۸ -- نقد و تفسیر
موضوع	: نقد ادبی -- ایران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	: Literary criticism -- Iran -- Addresses, essays, lectures*
موضوع	: نقد ادبی -- ایران
موضوع	: Literary criticism -- Iran*
رده بندی کنگره	: PIR ۸۰۷۶
رده بندی دیویی	: ۶۲/۴۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۶۵۵۹۷

انتشارات زوار

■ جهانی در خلوت تنهایی ■

بررسی آرا و نظریه‌های ادبی استاد دکتر عبدالحسین زرین کوب

■ مؤلف: محمدرضا شعبانی ■

■ صفحه‌آرایی: مریم جهانتاب ■

■ طراح جلد: قلی‌زاده ■

■ نوبت چاپ: اول؛ بهار ۱۳۹۹ ■

■ شمارگان: ۵۵۰ نسخه ■

■ چاپ / صحافی: نقره‌آبی / فرد ■

■ شابک: ۶-۵۷۸-۴۰۱-۹۶۴-۹۷۸ ■

■ تهران؛ خیابان انقلاب؛ خیابان دوازدهم فروردین؛ نبش شهید نظری؛ پلاک ۲۷۸ ■

■ تلفن: ۶۶۴۶۲۵۰۳-۶۶۴۸۳۴۲۳-۶۶۴۸۳۴۲۴-۶۶۴۸۳۴۲۴ ■

قیمت: ۱۷۵۰۰۰ تومان

تقدیم به روان زنده‌یاد دکتر احمد ابومحبوب
نخستین معلّمی که مرا با نام استاد دکتر عبدالحسین زرّین کوب
و آثار گرانقدرش آشنا ساخت، یادشان گرامی!

فهرست مطالب

- تشکر و قدردانی..... ۱۵
- سخنی با خوانندگان (اهداف بنیادی و فلسفی این کتاب)..... ۱۷
- ۱: زرین کوب اودیسه ادبیات نوین ایران..... ۱۹
- از دهلیز دبستان کمال تا غربت غربی فرانسه..... ۲۱
- ۲: مبانی مقدماتی و نظری نقد ادبی..... ۳۳
- مقدمات نظری - نظریه و نظریه پردازی..... ۳۵
- نظریه پردازی برای ادبیات در حکم فلسفه..... ۳۹
- نگرش افلاطونی در بعضی حوزه‌های ادبیات..... ۴۰
- مقدمات ضروری نقد ادبی و نظریه پردازی..... ۴۶
- زرین کوب و جایگاه وی در نظریه پردازی ادبی..... ۵۴
- بازسازی ادبیات یکی از شگردهای پژوهشی عبدالحسین زرین کوب..... ۵۷
- دکتر عبدالحسین زرین کوب صاحب آرا و نظرات ادبی مخصوص به خود..... ۶۱
- آثار عبدالحسین زرین کوب و وجاهت ادبی..... ۶۳
- تقسیم‌بندی آثار استاد بر مبنای موضوعی..... ۶۴
- ۳: آثار مرتبط با نقد ادبی..... ۶۷
- تحلیل و بررسی فلسفه شعر یا تاریخ تطوّر شعر و شاعری در ایران..... ۶۹
- گفتار اول - ماهیت و تطوّر شعر و شاعری..... ۶۹
- گفتار دوم - اشعار غنایی..... ۷۲
- تأثیر تهاجمات و جنگ‌ها در ایجاد و تأثیر آن بر شعر و ادب..... ۷۵
- گفتار سوم - چامه..... ۷۸
- گفتار چهارم - اشعار حماسی..... ۷۹
- ادب تطبیقی در رساله فلسفه شعر..... ۸۳
- یک سوء تعبیر در خصوص منظومه یوسف و زلیخا..... ۸۴

- حافظ در رسالهٔ فلسفهٔ شعر و شبههٔ پارسی‌نژاد در این باره..... ۸۵
- گفتار پنجم - اشعار صوفیانه و عرفانی ۸۷
- سخنی در باب منشأ تصوف در فلسفهٔ شعر..... ۸۸
- تحلیل و بررسی مقالهٔ «آشتی با ادبیات»..... ۹۲
- آشتی با ادبیات؛ عبدالحسین زرّین‌کوب ۱۳۲۵..... ۹۲
- نقد و ارزیابی مقالهٔ «آشتی با ادبیات» دکتر عبدالحسین زرّین‌کوب..... ۹۴
- ادبیات در محکمهٔ تاریخ؛ عبدالحسین زرّین‌کوب ۱۳۲۶..... ۱۰۰
- ادبیات در قرون وسطی؛ وردن. ل. سولنیه - ترجمهٔ عبدالحسین زرّین‌کوب ۱۳۲۸..... ۱۰۵
- رئوس ادبیات فرانسه در قرون وسطی..... ۱۰۶
- ادبیات فرانسه در رنسانس وردن. ل. سولنیه؛ ترجمهٔ عبدالحسین زرّین‌کوب ۱۳۳۹..... ۱۱۲
- عمده‌ترین رئوس کتاب ادبیات فرانسه در دورهٔ رنسانس..... ۱۱۲
- ارسطو و فن شعر؛ ترجمه و تألیف عبدالحسین زرّین‌کوب ۱۳۳۷..... ۱۱۶
- ۱- بررسی فن شعر و بیان ریشه‌های بنیادی آن..... ۱۱۶
- ۲- آرا و نظریه‌های زرّین‌کوب در خصوص رسالهٔ فن شعر ارسطو..... ۱۲۱
- ۳- نظر زرّین‌کوب در خصوص کاتارسیس..... ۱۲۷
- ۴- معایب احتمالی فن شعر و نظر زرّین‌کوب در این باره..... ۱۳۳
- ۵- ترجمه‌های مختلف فن شعر ارسطو به فارسی..... ۱۳۷
- شعر بی‌دروغ، شعر بی‌نقاب سال ۱۳۴۶..... ۱۴۱
- ۱- نظر قطعی زرّین‌کوب در باب شعر واقعی..... ۱۴۲
- ۲- نظرات ادبی زرّین‌کوب در شعر بی‌دروغ شعر بی‌نقاب..... ۱۴۴
- شعر و ادب..... ۱۴۶
- شناخت شعر..... ۱۴۶
- نظر زرّین‌کوب در خصوص شعر و شاعری در ایران پیش از اسلام..... ۱۵۲
- قافیه‌اندیشی شعر نو و وزن شعر پیش از اسلام در نظر عبدالحسین زرّین‌کوب..... ۱۵۶
- نظر زرّین‌کوب در باب زبان آرکائیک اخوان ثالث..... ۱۶۲
- عدم رشد شعر و هنر نمایشی در ایران به عقیدهٔ عبدالحسین زرّین‌کوب..... ۱۶۵
- زرّین‌کوب و شعر نو..... ۱۷۲
- ضرورت وجودی در شعر نو..... ۱۷۳
- یک دو نظر در باب شعر بی‌دروغ، شعر بی‌نقاب..... ۱۹۵
- ۱- دکتر ایرج پارسی‌نژاد و شعر بی‌دروغ..... ۱۹۵
- ۲- دکتر مرتضی کاخی و شعر بی‌دروغ، شعر بی‌نقاب..... ۱۹۷
- نقد ادبی عبدالحسین زرّین‌کوب؛ یک جلدی ۱۳۳۸ و ۱۳۵۴ دو جلدی..... ۲۰۴
- ۱- ضرورت و معرفی ادبیات و نقد ادبی..... ۲۰۴
- ۲- نقد ادبی زرّین‌کوب..... ۲۰۵
- ۳- وضع بد نقد و نقادی در ایران..... ۲۰۶
- ۴- هدف اصلی و تألیف نقد ادبی زرّین‌کوب..... ۲۰۸

۲۰۹	۵- زرین کوب بنیانگذار نقد ادبی نوین ایران
۲۱۰	۶- ویژگیهای اصولی نقد ادبی زرین کوب
۲۱۲	۷- مبادی بنیادی و فلسفی نقد ادبی زرین کوب
۲۳۰	۸- روش نقد ادبی زرین کوب
۲۳۱	۹- تأثیر نقد ادبی زرین کوب بر نقدهای ادبی پس از خود
۲۳۲	۱۰- چاپهای نقد ادبی زرین کوب
۲۳۳	۱۱- نقد ادبی کامل در نظر زرین کوب
۲۳۴	۱۲- هیچ اثری برتر از «نقد» نیست
۲۳۵	۱۳- نقد صنعتی است دستوری
۲۳۶	۱۴- ملاک حکم در نقد ادبی از نظر زرین کوب
۲۳۷	۱۵- ذوق و نقش آن در نقد ادبی در نظر زرین کوب
۲۳۸	۱۶- نظر زرین کوب بر نقد اجتماعی هیپولیت تن
۲۴۲	۱۷- زرین کوب و نقد تاریخی
۲۴۳	۱۸- بخش سوم نقد ادبی و ضرورت مباحث این فصل
۲۴۶	۱۹- نظر عبدالحسین زرین کوب در خصوص نقش متکلمان در گسترش نقد ادبی
۲۴۷	۲۰- نظر زرین کوب در قسه‌پردازی نظامی
۲۴۸	۲۱- نقد نکته‌یابانه زرین کوب در ادب صفویه
۲۵۱	امتیازات جلد دوم نقد ادبی
۲۵۲	۱- نقد امروز، شیوه‌هایی نو در نظر زرین کوب
۲۵۳	۲- ایران بین نوجویی و سنت‌گرایی ادب رسمی و ادب غیررسمی
۲۵۶	۳- فلسفه و نقد
۲۵۹	۴- نقد نقد عبارها و نقدها - زرین کوب و نقد همدلانه
۲۶۲	۵- دسته‌بندی زرین کوب از سبکهای متداول شعر فارسی
۲۶۵	۴: آثار مرتبط با تاریخ ادبی یا تاریخ ادبیات زرین کوب
۲۶۷	سیری در شعر فارسی؛ عبدالحسین زرین کوب ۱۳۶۳
۲۶۷	معرفی و نقد و نظر
۲۷۲	۱- اولین شعر در نظر زرین کوب
۲۷۳	۲- قبول ایلی مغولان در فارس، رونق شعر و ادب پارسی در نظر زرین کوب
۲۷۴	۳- سعدی و جامعیت شاعری او در نظر زرین کوب
۲۸۰	۴- جامی آخرین شاعر سبک قدمایی در نظر زرین کوب
۲۸۰	۵- عهد شاهرخ و مقدمات خروج شعر از چهار دیوار دستگاه ملوک و وزرا
۲۸۳	۶- شعر از مدرسه به بازار در سبک هندی
۲۸۵	۷- واقعگرایی در شعر اهل بازار در سبک هندی
۲۸۷	۸- ادب دوره بازگشت در تحلیل نظری عبدالحسین زرین کوب
۲۹۰	از گذشته ادبی ایران؛ عبدالحسین زرین کوب ۱۳۷۵

- معرفی کتاب ۲۹۰
- ۱- نوعی نثر پیش از شعر در ایران قبل از اسلام ۲۹۶
- ۲- نثر و تعبیر ادبی در نظر زرّین کوب ۲۹۹
- ۳- تأثیر متون عهد ساسانی بر نثر دوران اسلامی ۳۰۱
- ۴- نظر زرّین کوب درباره نثر دوران بازگشت ادبی ۳۰۴
- ۵- نظری بر ادب معاصر - شعر نو و اشعار نیمایی در نظر زرّین کوب ۳۰۹
- نظرات مستقل زرّین کوب در خصوص اشعار نو و ادب معاصر ۳۱۰
- با کاروان حلّه؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۴۳ ۳۱۶
- معرفی و شناخت با کاروان حلّه در یک نگاه ۳۱۶
- ۱- رودکی شاعر روشن بین - آیا رودکی کورمادرزاد بود؟ ۳۱۸
- بررسی و نقد و نظر عقیده استاد زرّین کوب ۳۱۹
- ۲- انوری پیامبر ستایشگران - شعر انوری شعر خطابه ۳۲۱
- ۵: آثار مربوط به تحقیقات عرفان و تصوف ۳۲۵**
- جستجو در تصوف ایران؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۵۷ ۳۲۷
- معرفی و مقدمه در خصوص جستجو در تصوف ایران ۳۲۷
- ۱- اشعار منتسب ابوسعید ابوالخیر و عقیده زرّین کوب در این باره ۳۳۴
- تحلیل و بررسی آرا مربوط به اشعار ابوسعید ۳۳۵
- ۲- آثار منثور فارسی خواجه عبدالله انصاری صوفی سختگیر حنبلی و نظر زرّین کوب در این باره ۳۳۸
- ۳- حلاج در نظر زرّین کوب براساس جستجو در تصوف ایران و کتاب شعله طور ۳۴۰
- ۴- عین القضاة همدانی و تمایلات گنوسی وی در نظر عبدالحسین زرّین کوب ۳۵۱
- ۵- اهل فتوت و تصوف عامیانه و ملامتیه در نظر عبدالحسین زرّین کوب ۳۵۴
- نظری انتقادی به یک سخن استاد بدیع الزمان فروزانفر در خصوص اهل فتوت و ملامتیه ۳۵۵
- دنبالۀ جستجو در تصوف ایران؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۶۲ ۳۶۰
- مواضع زرّین کوب در خصوص نقد بر صوفیه ۳۶۱
- مبارزه اجتماعی در عصر جدید با جنبه‌های منفی صوفیه ۳۶۳
- ۱- شیخ حسن بلغاری و طریقه نقشبندیّه در نظر عبدالحسین زرّین کوب ۳۶۵
- تحول دایمی سیر تصوف در ایران در نظر زرّین کوب ۳۶۷
- ۲- شعر و ادب صفویه در نظر زرّین کوب ۳۶۸
- ۳- تلفیق تصوف و تشیع در عهد صفویه در نظر زرّین کوب ۳۷۰
- تصوف ایرانی در منظر تاریخی آن؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۷۶ ۳۷۲
- معرفی اثر ۳۷۲
- محتویات کتاب ۳۷۴
- ارزش میراث صوفیه؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۴۲ ۳۷۹
- نقد صوفی نه همه صافی و بی‌غش باشد ۳۷۹
- تصوف و عرفان ۳۷۹

معرفی و نقد کتاب ارزش میراث صوفیه.....	۳۸۳
۱- کشف و الهام فردی در طریقه صوفیه - مخالفت منتشرعه با صوفیه.....	۳۸۹
۲- زهد خوفی و تصوف عاشقانه.....	۳۹۶
۳- قلندریه در نظر زرّین کوب.....	۳۹۸
۴- نظریه وحدت وجود ابن عربی و مذهب ثنوی بایزید و حلاج در نظر زرّین کوب.....	۴۰۱
۵- کهنترین اشعار صوفیانه بنا به نظر زرّین کوب.....	۴۰۴
۶: آثار زندگینامه‌ای و تک‌نگارانه.....	۴۰۹
نامورنامه دکتر عبدالحسین زرّین کوب.....	۴۱۱
مجموعه یادداشتهای استاد زرّین کوب درباره فردوسی و شاهنامه.....	۴۱۱
معرفی و مقدمه.....	۴۱۱
۱- سنجش و نوعی نقد تطبیقی میان ایلیاد و شاهنامه.....	۴۱۱
نتیجه‌گیری مثبت.....	۴۱۷
۲- نام حقیقی فردوسی.....	۴۱۸
۳- عقیده دینی و مذهبی فردوسی در نظر عبدالحسین زرّین کوب و نقد و بررسی آرا.....	۴۲۱
۴- آیا می‌توان فردوسی را منتسب به عقاید شعوبیه دانست؟.....	۴۴۲
نظر عبدالحسین زرّین کوب در خصوص شعوبیه بودن فردوسی.....	۴۴۲
۵- آیا فردوسی زبان پهلوی می‌دانست؟.....	۴۴۹
۶- نظر عبدالحسین زرّین کوب در خصوص نامه رستم فرخزاد به برادرش.....	۴۶۰
۷- عامل بی‌اعتنایی محمود غزنوی به شاهنامه بنا به نظریه عبدالحسین زرّین کوب.....	۴۶۳
۸- معرفی مقاله گفت و شنودی در باب ابدیت ایران.....	۴۶۷
رستم از منظر دینامیسم تاریخی زرّین کوب در شاهنامه.....	۴۶۷
فرار از مدرسه؛ دکتر عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۵۳.....	۴۷۳
معرفی کتاب و عرصه غزالی‌شناسی استاد زرّین کوب.....	۴۷۳
بررسی مقاله «تصویری در هاله قدس» پاسخی به حسین داوری بر نقد فرار از مدرسه.....	۴۷۹
۱- غزالی و ترک نظامیه بغداد و بررسی آن بنا به نظر استاد عبدالحسین زرّین کوب.....	۴۸۵
غزالی در اعترافات و اندیشه‌هایش - بررسی گفتار عبدالحسین زرّین کوب.....	۴۹۱
بخش یکم.....	۴۹۱
بخش دوم.....	۴۹۲
بخش سوم.....	۴۹۳
بخش چهارم.....	۴۹۵
بخش پنجم.....	۵۰۱
غزالی و ابن رشد.....	۵۰۵
بررسی مقایسه‌ای آندو در کتاب دفتر ایام.....	۵۰۵
آیا غزالی سبب توقف و رکود فلسفه شد؟.....	۵۰۸
بررسی نظر دکتر عبدالحسین زرّین کوب در این باره.....	۵۰۸

- عبدالحسین زرّین کوب و خاقانی‌شناسی و بررسی آراء و نظرات ایشان در باب خاقانی شروانی..... ۵۱۳
- ترجمه شرح قصیده ترسائیه، با کاروان حله و دیدار با کعبه جان..... ۵۱۳
- برخی مزایا و امتیازات دیدار با کعبه جان..... ۵۱۵
- وجه تسمیه و نامگذاری دیدار با کعبه جان..... ۵۱۶
- ۱- عقده حقارت خاقانی - نظریه دکتر عبدالحسین زرّین کوب در این باره..... ۵۱۶
- ۲- ممدوح مورد نظر در قصیده ترسائیه خاقانی و تشکیک استاد زرّین کوب در این باره..... ۵۲۶
- ۳- خاقانی و شیوه شاعران ارزان..... ۵۲۹
- نکته‌ای درباره مکتب و سبک شاعری خاقانی شروانی به نظر استاد زرّین کوب..... ۵۲۹
- از کوچه رندان؛ عبدالحسین زرّین کوب ۱۳۴۹..... ۵۳۲
- معرفی اثر..... ۵۳۲
- پاسخی به یک انتقاد ایرادگونه محمد حقوقی به از کوچه رندان..... ۵۳۷
- ۱- نظر استاد زرّین کوب درباره تضمین غزل حافظ..... ۵۵۴
- ۲- باده و شراب حافظ و بررسی چند و چونی آن در نظر زرّین کوب..... ۵۵۷
- استنتاج بحث باده در اشعار حافظ در نظر استاد زرّین کوب..... ۵۶۰
- ۳- رندان بازار و رندان مدرسه و تعریضی بر یک تعبیر زرّین کوب..... ۵۷۱
- پاسخ ما به ایرادگونه دکتر سعید حمیدیان..... ۵۷۳
- ۴- خطا بر قلم صنع و نظریه استاد زرّین کوب در این باره..... ۵۷۴
- نظر نهایی زرّین کوب بر حافظ و قلم صنع از کتاب نقش بر آب «حافظ و قلم صنع»..... ۵۷۶
- یک ایراد انتقادآمیز دکتر حمیدیان به یک جنبه از مقاله استاد زرّین کوب..... ۵۸۱
- حدیث خوش سعدی؛ ۱۳۷۹..... ۵۹۰
- معرفی..... ۵۹۰
- ۱- بحثی مختصر در خصوص یک نظر دکتر عبدالحسین زرّین کوب..... ۵۹۷
- ۲- سفرهای سعدی و میزان واقعیت‌پذیری آن در نظر استاد..... ۵۹۹
- دلیل تردید قطعی زرّین کوب درباره سفر سعدی به کاشغر و هند..... ۶۰۲
- نظرات دیگر صاحب‌نظران در باب سفرهای سعدی به اجمال..... ۶۰۶
- شبه انتقادی بر عقیده استاد زرّین کوب و پاسخ ما بدان..... ۶۰۷
- ۳- مدح داغ ننگ..... ۶۰۸
- بررسی مدایح سعدی در قصایدش و نظریه استاد زرّین کوب در این باره..... ۶۰۸
- انقلاب سعدی در قصاید مدحی..... ۶۱۲
- وجود عناصر تأملی - غنایی در قصاید سعدی..... ۶۱۴
- ۴- بررسی و تحلیل ماجرای تناقض‌گویی در دنیای گلستان در نظر استاد..... ۶۲۱
- ذکر نمونه‌ای پاسخ به نقد علی دشتی در گلستان..... ۶۲۴
- عبدالحسین زرّین کوب در عرصه عطارشناسی و بررسی نوشته‌ها و مقالات وی در این باره..... ۶۲۷
- صدای بال سیمرغ و دیگر مقالات زرّین کوب در باب عطار..... ۶۲۷
- ۱- زرّین کوب و مختارنامه عطار..... ۶۳۲
- بررسی نظریه استاد پیرامون مختارنامه عطار نیشابوری..... ۶۳۲

- نقد و بررسی نظرات و گفته‌های زرّین کوب در این باره ۶۳۵
- خام‌اندیشی و ارائه برخی نظرات سطحی ۶۳۷
- اختلاف میان زرّین کوب و شفیع کدکنی پیرامون عطار ۶۳۹
- ۲- بحث زادگاه و مولد کدکنی بودن عطار بنا به عقیده استاد زرّین کوب و بررسی نظر وی در این باره ... ۶۵۶
- بررسی نظر استاد زرّین کوب و پاسخی به عقیده استاد ۶۵۷
- ۳- داستان شیخ صنعان و نظر استاد زرّین کوب در برخی مواضع آن و طرح یک تمهید ۶۵۹
- تحلیل رمزی داستان شیخ صنعان براساس نظر استاد زرّین کوب ۶۶۲
- بیان مطلبی پیرامون یک نظر دکتر تقی پورنامداریان ۶۶۷
- عبدالحسین زرّین کوب و ساحت او در عرصه نظامی‌شناسی ۶۷۱
- معرفی نوشته‌های استاد پیرامون نظامی گنجه‌ای ۶۷۱
- پیر گنجه در جستجوی ناکجاآباد ۶۷۱
- ۱- نظامی گنجه‌ای در جستجوی شهر نیکان و بررسی نظریه زرّین کوب در این باره ۶۷۴
- نظریه مدینه فاضله یا شهر نیکان نظامی در نظر استاد ۶۷۵
- طرح آرمانی در لیلی و مجنون ۶۸۱
- طرح اتوپیایی نظامی در هفت پیکر ۶۸۶
- تمهیدی در اندیشه یوتوپیا و مدینه فاضله ۶۸۹
- مدینه فاضله نظامی در نظر استاد زرّین کوب ۶۹۳
- بسط مدینه فاضله در مثنویهای نظامی ۶۹۴
- بررسی محرکهای مختلف در طرح مدینه فاضله در نظر نظامی گنجه‌ای ۶۹۵
- ۲- جستجوی مدینه فاضله نظامی در اسکندرنامه ۶۹۷
- تأملی به یک نقد و نظر دکتر سعید حمیدیان ۷۰۰
- ۳- آیا نظامی روحیه ستیز با بیداد و کجراه نداشته است؟ ۷۰۶
- ۷: آثار مربوط به مولانا شناسی استاد زرّین کوب ۷۱۱**
- زرّین کوب و سرنّی - جایگاه مولانا در نظر عبدالحسین زرّین کوب ۷۱۳
- ماجرای نگارش سرنّی از نگاهی تازه تر ۷۱۴
- شناخت بیشتر سرنّی ۷۱۸
- معرفی اجمالی بخشهای سرنّی ۷۲۰
- ۱- بلاغت منبری مولانا و بررسی یک عامل برتری شاعری مولانا نسبت به اخلاف خود ۷۲۹
- ۲- ساختار مثنوی یا بررسی هندسه ذهنی مولانا در سرایش مثنوی در نظر استاد ۷۳۳
- ۳- نقد تمثیل در مثنوی ۷۴۶
- بررسی آسیب‌شناسانه آن در نظر عبدالحسین زرّین کوب ۷۴۶
- تمثیل در نظر اهل بلاغت و منتقدان ادبی ۷۵۴
- بحر در کوزه ۷۵۹
- مدخلی بر بحر در کوزه ۷۵۹
- معرفی بیشتر بحر در کوزه از نگاهی نزدیکتر ۷۶۳

- شناخت تفصیلی بحر در کوزه..... ۷۶۵
- نظری کلی به بحر در کوزه..... ۷۷۸
- ملاحظات چند در باب بحر در کوزه در شکلی مختصر..... ۷۷۹
- ۱- داستان دقوقی و تحلیل آن در نظر استاد زرّین کوب..... ۷۸۰
- رمزگشایی برخی از اجزای داستان دقوقی در نظر مؤلف بحر در کوزه..... ۷۸۲
- بررسی یکی دو نظریه مخالف در باب رمزگشایی داستان دقوقی..... ۷۸۴
- رمزگشایی «دریا» در داستان دقوقی..... ۷۸۶
- ۲- قصه‌های مستهجن در مثنوی و بررسی آسیب‌شناسانه آن در نظر استاد..... ۷۹۵
- ۳- بررسی داستان قلعه ذات‌الصور و ارتباط کلیت‌گرای آن با نی‌نامه در نظر استاد..... ۸۰۱
- پله پله تا ملاقات خدا..... ۸۰۹
- معرفی و شناخت..... ۸۰۹
- ۱- شکایت مولانا از جداییها..... ۸۱۳
- عبدالحسین زرّین کوب و بررسی نظریه استاد در تأویل نغمه نی مولانا..... ۸۱۳
- ۲- زرّین کوب و برخی نظرات ابراز شده در ساحت مولوی‌شناسی..... ۸۲۲
- از نی‌نامه - گزیده مثنوی معنوی..... ۸۳۶
- دکتر عبدالحسین زرّین کوب و دکتر بانو قمر آریان..... ۸۳۶
- ۱- وحدت و تمامیت مثنوی..... ۸۳۸
- بخشهای اصلی و فرعی از نی‌نامه..... ۸۳۹
- نردبان شکسته؛ دکتر عبدالحسین زرّین کوب..... ۸۴۲
- تمهید و معرفی «نردبان شکسته» (نردبان آسمان)..... ۸۴۲
- ۱- نگاه کلیت‌گرایی زرّین کوب..... ۸۴۴
- مثنوی نگاهی خطی و به هم پیوسته..... ۸۴۴
- ۲- تمهیدی به دفتر دوم مثنوی..... ۸۴۸
- بررسی مختصر علت تأخیر دفتر دوم مثنوی..... ۸۴۸
- نگاهی به «سبب تأخیر مثنوی»..... ۸۴۹
- بررسی اجمالی سبب تأخیر دفتر دوم مثنوی..... ۸۴۹
- ۸: فهرست نام کسان..... ۸۵۵
- ۹: فهرست منابع

تشکر و قدردانی

به نیکی می‌دانم بازار چاپ و نشر کتاب در این روزگار چگونه است و اینکه انتشاراتی چون زوآر برای این اثر - جهانی در خلوت تنهایی - چه مدارا و حمایتی کرد، تا آن نوشته‌های نه‌چندان کم‌برگ به شکل کنونی یک کتاب درآید، تشکر ویژه‌ام از مدیر محترم نشر زوآر جناب علی زوآر که با سعه صدر و اخلاق کریمانه خود در قبول انتشار این اثر با همه تنگناها و مشکلات عدیده از هیچ کوششی دریغ نکردند، از سرکار خانم جهانتاب که با همه‌گونه خواسته‌های املائی و رسم‌الخطی این قلم کنار آمدند و بزرگوارانه همراه با دیگر همکاران خود بار زحمات نویسنده را بر دوش کشیدند، خاضعانه سپاس دارم.

جا دارد از استاد عظیم زرین‌کوب، برادر استاد دکتر عبدالحسین زرین‌کوب که با تشویق‌ها و مهربانی‌های خود مرا در به پایان رساندن این اثر همراهی کردند؛ و با همه‌گونه اطلاعات در باب استاد زرین‌کوب و با سؤال‌های پیگیرم از هیچ موضوعی گفتنی کوتاهی نمودند، خالصانه شاکرشان باشم. از استاد راهنمایم دکتر عبدالحسین فرزاد که کریمانه در نگارش رساله، آزادی یک نویسنده را به من دادند؛ همچنین از دکتر امیربانو کریمی، استاد مشاورم، که مادرانه و در عین حال مجدانه رساله حقیر را خواندند و ابراز دلگرمی را در من افزودند؛ از استادان دکتر حسین نجفداری با راهنمایی‌های دلسوزانه خود و مهربانی‌های بزرگوارانه و سلوک پدران دکتر سید احمد حسینی کازرونی و نخستین و قدیمی‌ترین معلم، شادروان دکتر احمد ابومحبوب که سعادت حضور ایشان را به عنوان استاد داور داشتم، او که در دوران دبیرستان بهترین دبیر درس ادبیاتم بود و سرانجام در دفاعیه دوره

دکتری استاد داووم شد. از همگی این سروران کمال تشکر داشته و دارم. از دکتر نصرت‌الله محبّی مردی دانا و فرهیخته که با تواضع ذاتی خود همیشه به من درس ادب داده‌اند و با حضورشان در دفاعیه‌ام مرا سربلند و مفتخر ساختند صمیمانه دست یکایک آنان را می‌بوسم و از همسرم خانم زینب عاقلی که از ابتدای نگارش رساله تا پایان همراهم بود با زبان بی‌زبانی قدردان باشم و شاکر.

این اثر ناچیز به همهٔ ایرانیان پُرمهر و بافضیلت تقدیم می‌شود که جويا و علاقمند آثار فاخر و بسیار گرانقدر دکتر عبدالحسین زرّین‌کوب می‌باشند - نقد و بررسی نظریه‌های ادبی استاد به قلم این حقیر کوششی است صادقانه و از سر خاکساری - گمان دارم دیگران به هر ترتیب و به هر شکل بهتر از من می‌توانستند این آرا و نظریه‌ها را تحلیل کنند. با اینهمه این کتاب در این زمینه نخستین تلاش علمی و منضبطانه در جهت شناسایی عقاید و آراء ادبی استادی بی‌همال و بی‌بدیل این قرن اخیرست و ممکن است بی‌نقص و خطا نباشد.

بدین جهت از خوانندگان گرامی می‌خواهم با دیدهٔ گذشت و خطاپذیری که یک ویژگی مسلم همهٔ انسانهاست به این وجیزه بنگرند، هر جا شیرینی مضمون و حلاوت فکری به ذهنشان رسید مربوط به خامهٔ زرّین‌کوب استاد زرّین‌کوب بدانند و آنجا هم که عیب و لغزشی مشاهده کردند و احتمالاً ملال برایشان چیره شد، بر این قلم با عفو و بزرگواری و متانت ببخشایند.

در خاتمه باید یک چیز دیگر بگویم، تشکر ویژهٔ خودم از استاد دکتر قدمعلی سرّامی ادیب و شاعر درویش‌صفت که اجازه دادند این دانشجوی کوچکش عنوان این اثر را از او بگیرد - جهانی در خلوت تنهایی - عنوانی که دکتر سرّامی در یک مقاله دربارهٔ تکدرخت استاد زرّین‌کوب در خصوص نویسندهٔ داستان تکدرخت بدرستی به‌کار بردند. از استاد فروتنانه منت پذیرم و برای ایشان صحّت و تندرستی آرزومندم.

محمّدرضا شعبانی

۱۳۹۸/۷/۴

سخن‌باخوانندگان

اهداف بنیادی و فلسفی این کتاب

استخراج و تحلیل آرا و نظریه‌های ادبی - تحقیقی استاد زرین‌کوب در وهله نخست سبب تنویر افکار و روشن شدن اذهان علاقمندان، دانشجویان و استادان ادب است درثانی نقد و بررسی این آرا از خلال آثار استاد، علاوه بر داشتن ارزش‌های تحقیقی و علمی، البته خود نوعی نقد ادبی محسوب می‌شود، جز این یک فایده دیگر استخراج این عقاید، پدید آمدن شناخت بهتر نظرات ایشان است و خوانندگان نسل جدید به نظریات تحقیقی و ادبی استاد، آشنایی بیشتری یافته و این موضوع سرانجام منجر به فهم بهتر یکی از صاحب‌نظران دانشگاهی کشور از قضایای ادبی خواهد بود. اثر پیش روی خوانندگان در حقیقت خود نوعی نقد ادبی عملی از آثار استاد محسوب است. نقدی تا حد امکان به دور از هرگونه هیاهو و سطحی‌نگری به پژوهش درآمده است و تا آنجا که ممکن بود سعی ما این بود، تا شأن علمی - ادبی آثار عبدالحسین زرین‌کوب بدرستی دانسته و شناخته شود و این امکان نداشت، مگر همدلی صمیمانه با این سلسله آثار ماندگار استاد. بی‌شک اغلب نظرات استاد بدیع و تازه‌گونه است و مخصوص تحقیقات خود ایشان است. در باب برخی آثار استاد، جسته و گریخته مقالات و کتابهایی به عنوان یادبود و بزرگداشت چاپ و نگارش یافته است، اما یک تحقیق یکدست خاصه از طریق همدلی با آثار و عقاید وی همراه با روش علمی و سنجیده و دور از حبّ و بغض هنوز جایش خالی می‌نمود. ما در این رساله پژوهشی تنها با رویکرد بررسی نظریه‌های ادبی، آثار ایشان را به تحلیل و نقد کشانده‌ایم و مجموعاً قریب به ۹۰ نظریه ادبی مستقل او را تبیین و تحلیل ادبی کرده‌ایم. تازگی موضوع

این اثر، حاکی از این ادعاست، که آثار سترگ و ارزشمند استاد می‌بایست یکجا و یا با نگاه‌ها و رویکردهای مختلف از منظر بررسی و تحلیل ادبی منتقدانه نگریسته شود. از این جهت پژوهش این رساله بر همین مبنا، روش خود را پایه‌گذاری و بنیاد نهاده است. با اینهمه پیش از انجام چنین پژوهشی، یادبودها، بزرگداشت‌ها و گرامی‌داشت‌هایی چند در زمان حیات استاد و چه بعد از وی انتشار یافت، که در خلال این قبیل کتاب‌ها، به برخی از نظرگاه‌های ادبی وی توجهی شده است. این انتقادها و بررسی‌ها از جهاتی ارزشمندست خاصه آنکه برخی صاحب‌نظران و استادان به مواضع چندی از «زرین‌کوب‌شناسی» پرداخته، که هر یک ممکن است حاوی فوایدی چند باشد. در نگارش این اثر از آنها کمک مطلوبی گرفته شد با اینهمه ما آن نظرات را از طریق همدلی با آثار استاد نگریسته و هر جا که الزام یک نگاه نقادانه حتی به نظریات استاد چه در مقام تأیید و چه احياناً غیر آن بوده باشد از هیچ نقد و نظر سنجیده و منصفانه‌ای دریغ ننموده‌ایم و آنجا که نظرات صاحب‌نظران درست و منطبق با تحقیقات ادبی دهه‌های اخیرست؛ البته از مواضع ایشان دفاع نموده‌ایم. اما کیست که توانسته باشد، با وجود اینهمه گسترش علوم ادبی و نقد ادبی در عرصه جهانی ادعای آن داشته باشد، که تمامی عقاید او یکسره درست و منطبق با جریان‌های صحیح روز باشد؟ بویژه آن که دیدگاه‌های ادبی، هر روز ممکن است تغییرپذیر و یا محتاج به بازکاوی مجدد باشد. آثار استاد البته خالی و خارج از این مقوله نیست و ایشان هم هرگز مدعی درستی و کمال تمامی نظریات خویش، در هیچ آثاری از خود نبوده است.